

Vzdělávací obor: **Výchova ke zdraví a bezpečí**

Očekávaný výsledek učení: CZB-VZB-003-ZV9-009

Zaujímá odmítavý postoj vůči nevhodnému chování (vulgárnímu, násilnému, nerespektujícímu, agresivnímu, manipulativnímu) a v modelových situacích používá vhodné způsoby, jak se vůči takovému chování vymezit.

Popis úrovně Splněno

- Uvede příklady chování, které podporují utváření dobrého sociálního klimatu, a příklady chování, které ho narušují.
- Určí možný dopad vlastního jednání a chování na utváření klimatu ve třídě či jiné komunitě.
- Rozpozná projevy násilného, genderově podmíněného, nekonsenzuálního chování s příznaky manipulace, šikany či sebepoškozování a zaujímá k němu odmítavý postoj.
- Používá v modelových situacích vhodné způsoby, jak takovému chování předcházet a jak na ně reagovat.
- Využívá asertivní a další komunikační dovednosti v modelových situacích na obranu proti manipulativním vlivům.
- Uvede příklady možného řešení situace pro oběť manipulace či agrese.

Minimální doporučená úroveň: **Rozpozná nevhodné chování i nevhodný mediální tlak zahrnující vliv dezinformací, v modelových situacích používá vhodné způsoby, jak v takových situacích reagovat.**

Obsah šablony	Obecný popis
1. Popis ilustrace pro běžné žáky	Popisuje ilustraci pro běžné žáky se zapojením žáků s LMP.
Krátký textový popis / anotace ilustrace k OVU	Poskytuje anotaci ilustrace k OVU.
Zapojení žáků s LMP do realizace ilustrace	Popisuje způsoby zapojení žáka s LMP do výuky a úpravy práce s ilustrací s ohledem na jeho vzdělávací potřeby.
2. Zadání pro žáky	Obsahuje obecný přehled aktivit, které žáci v průběhu hodiny plní, včetně práce s obrázky, textem, pracovním listem, diskusí a reflexí.
Zadání pro žáky I – žák s LMP pracující ve skupině žáků bez LMP	Vymezuje organizaci práce žáka s LMP ve skupině žáků bez LMP a popisuje přizpůsobení úkolů jeho možnostem.
Zadání pro žáky II – žák s LMP pracující individuálně ve skupině žáků bez LMP	Popisuje variantu individuální práce žáka s LMP v rámci běžné třídy žáků bez LMP se zjednodušenými materiály a podporou.
Zadání pro žáky III – žák pracující ve skupině žáků s LMP	Představuje variantu výuky ve skupině žáků s LMP s důrazem na názornost, jednoduchou strukturu a základní porozumění.
3. Vazba na klíčové kompetence	Ukazuje propojení výuky s rozvojem klíčových kompetencí žáků.
4. Popis ověřování	Shrnuje způsoby, kterými učitel ověřuje naplnění stanovených cílů výuky.
5. Metodický komentář	Shrnuje hlavní didaktické a metodické principy, z nichž šablona vychází, a upozorňuje na klíčové aspekty práce učitele s žákem s LMP.
6. Zdroje	Uvádí seznam použitých podkladů a zdrojů využitých při přípravě a realizaci výuky.

Jak si lépe porozumět

Navazuje na původní ilustraci autorek PhDr. Evy Marádové, Ph.D., a PhDr. Miroslavy Kovaříkové, Ph.D.
(<https://prohlednout.rvp.cz/metodika/czb-vzb-003-zv9-009>)

Autor ilustrace k MDÚ: Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.

1. Popis ilustrace pro běžné žáky

Krátký textový popis / anotace ilustrace k OVU

Ilustrace poskytuje základní vhled do situací, které mohou ohrozit osobní bezpečí žáků. Umožňuje žákům ověřit si, zda dokážou k nevhodným (vulgárním, nekonsenzuálním, agresivním, manipulativním) projevům chování a násilí zaujmout odmítavý postoj. Aktivita dává žákům možnost ujasnit si některé důležité aspekty vzájemných vztahů, význam stanovení a dodržování pravidel soužití ve třídě. Posilují pocitu bezpečí v komunitě, vytvářejí vhodné prostředí pro seberealizaci žáků. Žáci se zamýšlejí nad důsledky způsobu vlastní komunikace se spolužáky na utváření mezilidských vztahů ve třídě. Rozlišují na základě reálných situací, které způsoby jednání mají pozitivní a které negativní vliv na vztahy zúčastněných osob. Přebírají různé role v simulovaných komunikačních situacích, ověřují si, zda dokážou komunikovat s respektem, empatií, sledovat vlastní pokroky v komunikačních dovednostech.

Zapojení žáků s LMP do realizace ilustrace

Běžní žáci v rámci výuky¹ pracují s ilustrací Evy Marádové a Miroslavy Kovaříkové, která přibližuje situace ohrožující osobní bezpečí a vztahy mezi lidmi. Na základě ilustračních materiálů žáci rozpoznávají nevhodné chování, jako jsou projevy vulgarity, agrese, manipulace nebo činy bez souhlasu druhých. Diskutují o významu vzájemných vztahů, pravidel soužití ve třídě a jejich dodržování. Žáci reflektují, jak jejich způsob komunikace ovlivňuje klima třídy a kvalitu mezilidských vztahů. V simulovaných komunikačních situacích přebírají různé role a zkoušejí komunikovat s respektem a empatií. Cílem aktivity je posílit schopnost rozlišovat jednání s pozitivním či negativním dopadem na vztahy a vytvářet prostředí bezpečné pro seberealizaci a osobnostní rozvoj.

Tato aktivita **žákům s lehkým mentálním postižením (LMP)** umožňuje, aby si prostřednictvím ilustrací a modelových situací procvičili rozpoznávání situací, které mohou ohrozit jejich osobní bezpečí nebo bezpečí druhých. Žáci s LMP se učí rozlišovat nevhodné chování, jako jsou projevy agrese, vulgarity, manipulace či chování bez souhlasu druhých, a zaujmout k němu odmítavý postoj. Aktivita podporuje zamyšlení nad významem vzájemných vztahů a pravidel soužití ve třídě, jejich dodržování a vlivem vlastního chování na kvalitu mezilidských vztahů. Žáci s LMP si vyzkoušejí různé role v simulovaných situacích, komunikují s respektem a empatií a učí se kultivovaně vyjadřovat svůj názor a zároveň naslouchat ostatním. Díky této aktivitě žáci s LMP rozvíjejí sociální, personální a občanské kompetence, posilují pocit bezpečí v třídním kolektivu a získávají zkušenost se sebereflexí, hodnocením vlastního chování a porozuměním pravidlům soužití.

Ilustrace k MDÚ je zpracována pro využití ve výuce žáků s LMP v těchto organizačních formách:

- Žák s LMP pracující skupinově s žáky bez LMP / zadání pro žáky I
- Žák s LMP pracující individuálně ve skupině žáků bez LMP / zadání pro žáky II
- Žák pracující ve skupině žáků s LMP / zadání pro žáky III

¹ Pojmem běžný žák je rozuměno žák bez LMP.

2. Zadání pro žáky

Zadání pro žáky I

žák s LMP pracující ve skupině žáků bez mentálního znevýhodnění

Žák s LMP, vzdělávaný v běžné třídě, spolupracuje se skupinou spolužáků bez LMP. Aktivně se zapojuje do skupinové práce, účastní se společných aktivit a přispívá svými názory. V některých částech práce může učitel upravit nároky kladené na žáka s LMP v souladu s jeho individuálními schopnostmi, aby byla práce pro něj zvládnutelná.

1. Úvod do tématu

Zadání odpovídá původní ilustrativní úloze. Je však vhodné, aby učitel v roli moderátora diskuse zvýšeně citlivě respektoval vyřčené názory žáků a v případě potřeby doplňoval příklady či vyzýval vybrané žáky k zamyšlení. Mezi těmito žáky je vhodné aktivně zapojit i žáka s LMP.

2. Hlavní část

Učitel připraví samostatné otázky a zadání, se kterými bude žák s LMP na začátku pracovat. Pokud zadání nebo formulace otázek nebude žákovi s LMP zcela srozumitelná, pracuje od počátku v tandemu nebo menší skupině se spolužákem či vybranými peer tutori, kteří jsou připraveni mu potřebný význam sdělení vysvětlit. Tito spolužáci jsou před samotnou aktivitou osloveni a se svým souhlasem zařazeni. Pokud ani tato podpora nebude postačující, má žák s LMP možnost využít učitele nebo asistenta pedagoga pro individuální vysvětlení zadání.

3. Společná reflexe

Zadání odpovídá původní ilustrativní úloze. Učitel jako moderátor diskuse zůstává citlivý k vyřčeným názorům žáků a v případě potřeby doplňuje příklady nebo vybízí vybrané žáky k zamyšlení. Aktivně je vhodné zapojit i žáka s LMP.

Zadání pro žáky II

žák s LMP pracující individuálně ve skupině žáků bez mentálního znevýhodnění

V návaznosti na níže popsané situace diskutují žáci se spolužáky o vhodném chování mezi vrstevníky a o chování, které je nepřijatelné. Každý žák nejprve získá prostor k individuálnímu zamyšlení a přípravě odpovědi na otázky uvedené v zadání úlohy. Následně žáci vytvoří malé skupiny, ve kterých své výpovědi porovnávají a domlouvají se na společném návrhu řešení. Při diskusi aktivně reagují na projevy ostatních komunikačních partnerů.

1. Úvod do tématu (viz Varianta 1)

Zadání vychází z původní ilustrativní úlohy. Učitel jako moderátor diskuse zvýšeně citlivě respektuje názory žáků, případně doplňuje příklady a vyzývá vybrané žáky k zamyšlení. Aktivně je zapojen i žák s LMP. Asistent pedagoga je přítomen v blízkosti žáka a citlivě reaguje v souladu s jednotlivými tématy. Po společné úvodní části pracuje žák s LMP samostatně s podporou asistenta pedagoga. Do další hlavní části žák s LMP vstupuje a vhodně navazuje na řešení jednotlivých příběhů.

2. Hlavní část

Učitel připraví samostatné otázky a zadání, se kterými bude žák s LMP pracovat zpočátku samostatně. Na základě předešlé aktivity učitel nebo asistent pedagoga zhodnotí, v kterých fázích či řešených příbězích žák s LMP sdílí výsledky své samostatné práce s ostatními spolužáky. Pokud zadání nebo formulace otázek nejsou žákovi s LMP zcela srozumitelné, bude pracovat v tandemu či menší skupině s vybranými spolužáky, kteří mu vysvětlí potřebný význam sdělení. Tito spolužáci jsou předem osloveni a souhlasí s touto rolí. V případě, že zadání zůstává nesrozumitelné, může žák s LMP využít učitele nebo asistenta pedagoga pro doplnění vysvětlení.

3. Společná reflexe

Zadání reflexe vychází z původní ilustrativní úlohy. Učitel jako moderátor diskuse citlivě respektuje názory žáků a podporuje jejich zamyšlení nad příklady. Žák s LMP je aktivně zapojen. Asistent pedagoga spolu se žákem diskutuje a hodnotí probraný obsah reflexe, průběh a výsledky reflexe.

Pracovní list pro žáka s LMP: Bezpečí a pohoda ve třídě

1. Úvod – moje třída a pravidla

Pročti si pravidla chování, na kterých jste se ve třídě domluvili. Vyber, která z nich považuješ za nejdůležitější. Napiš, proč je pro tebe toto pravidlo důležité.

.....

2. Moje nápady – správné a nesprávné chování

Přečti si příběhy a pokus se odpovědět na otázky podle toho, co je správné a co špatné.

Příběh 1 – Tomáš

Tomáš je žákem 7. B. Je malý, nosí brýle a vzhledem ke svým zdravotním potížím nesmí ve škole cvičit. Dva kluci z 9. A čekají každý den ráno na Tomáše v šatně, posmívají se mu a chtějí po něm peníze nebo alespoň svačinu. Tomáš se snažil odmítnout, ale kluci k nadávkám přidali násilí, a odnesly to jeho brýle. Přemýšlej, komu by se měl svěřit.

Odpověz na otázky:

- Je toto šikana?
- Jaké projevy šikany se v příběhu objevily?
- Co by měl Tomáš udělat, aby situace dopadla dobře?

Příběh 2 – Iva a Ema

Iva strávila rok se svými rodiči v zahraničí. Po návratu do školy ji spolužačky začaly pomlouvat. Jana a Lenka vymýšlejí, jak Ivu zesměšnit na Facebooku, zatímco Ema váhá. Iva jí přivezla dárky a pozvala ji na výlet.

Odpověz na otázky:

- Je toto šikana?
- Co by mohla udělat Ema, aby Ivě pomohla?

Příběh 3 – Nikola

Nikola je nový žák, který má problémy s češtinou, protože se přistěhoval z jiné země, kde česky nemluvili. Skupinka kluků se mu za jeho špatnou češtinu směje.

Odpověz na otázky:

- Je toto šikana?
- Co je špatné na chování spolužáků?
- Jak lze Nikolovi pomoci?

Příběh 4 – Andrea

Při tělesné výchově si kapitánky vybírají členy do družstev. Poslední zůstane vždycky Andrea, kterou nikdo nechce. Některé spolužačky dávají otevřeně najevo, že ji nechtějí, Petra ji utěšuje a Katka ji povzbuzuje během závodu.

Odpověz na otázky:

- Je toto šikana?
- Co dělají spolužačky Petra a Katka správně?
- Jak bychom se měli k Andree chovat?

3. Reflexe – moje pocity

Napiš o situaci, kdy jsi ve třídě cítil přátelství nebo pochopení od spolužáků.
Popiš své pocity.

.....

4. Shrnutí – plakát

Na závěr zpracuj svůj plakát s názvem „Bráním se šikaně“. Na plakát můžeš napsat nebo nakreslit, co můžeš udělat, aby byla třída bezpečná a přátelská. Použij své vlastní zkušenosti a příklady, jak se chovat hezky ke spolužákům a jak pomáhat, aby se ve třídě všichni cítili dobře.

Zadání pro žáky III

žáci pracující ve skupině žáků s lehkým mentálním postižením

V této variantě pracují žáci s LMP, jejichž vzdělávání vyžaduje výrazně snížené výstupy, vysokou míru názornosti a jasnou strukturu učiva. Úkoly jsou proto jednodušší, silně vizualizované a zaměřené na pochopení základních souvislostí. Stejně jako v předchozích variantách učitel využívá digitální technologie, krátké dokumenty (např. z ČT edu), obrázky a stručné komentáře, které podporují názornost ve výuce a usnadňují osvojování klíčových kompetencí.

1. Úvod do tématu

Žáci s LMP pracují podle zadaných pokynů po celou dobu aktivity. Příběhy jsou jim přečteny nahlas a zároveň předloženy v písemné podobě, aby si je mohli připomenout a průběžně kontrolovat. Doporučuje se drobná úprava příběhů tak, aby zobrazovaly reálné situace, se kterými se žáci s LMP snadněji identifikují.

Lze využít pracovní list viz [Varianta 2](#).

3. Vazba na klíčové kompetence

Název KK Složka KK Kód OVU	Znění OVU KK / MDÚ	Vzdělávací strategie
KK komunikační Aktivní naslouchání KKK-AKN-000-ZV9-001	OVU: Během mluvené interakce v každodenních situacích uzpůsobuje vlastní projev tak, že aktivně reaguje na projev partnera, a tím přispívá ke kultivovanosti konkrétní situace. MDÚ: Přizpůsobuje svůj projev tak, že aktivně reaguje na projev partnera.	- Zařazují do výuky prvky dramatické výchovy a role-play, v rámci kterých žáci přebírají různé role v simulovaných komunikačních situacích a experimentují s různými způsoby vyjadřování reakcí na verbální i neverbální jednání komunikačních partnerů. - Nechávám žáky reflektovat prožité komunikační situace a s nimi spojené úspěchy a neúspěchy; prostřednictvím různých nástrojů (např. deníky a reflexivní záznamy, společné diskuse). - Nechávám žáky vcítit se do spolužáků, identifikovat komunikační fauly, zaznamenávat vlastní pokroky v komunikačních dovednostech apod.
KK osobnostní a sociální Empatie a porozumění druhým KOS-EMP-000-ZV9-001	OVU: Vyrovnává se s odlišnostmi s respektem k druhým lidem. MDÚ: Vyrovnává se s odlišnostmi s respektem k druhým lidem.	- Představím žákům příběhy, které zdůrazňují důležitost respektu k odlišnostem. - Při reflexi aktivit se zaměřuji na tematiku empatie a respektu k různým přístupům a názorům. - Navozuji praktické situace, ve kterých se žáci mohou naučit empatii a hledání kompromisů (např. domluvy na třídních výjezdech, pravidlech, dělení práce ve skupině). - Do výuky řadím aktivity, hry, modelové hry, dramatizaci a cvičení zaměřená na aktivní poslech, komunikaci (umožnění nahlížení problematiky z různých úhlů). - Podporuji žáky v tom, aby projevovali své názory a potřeby. - Dávám žákům prostor spoluvytvářet pravidla (pracuji se sankcemi za porušení pravidel transparentně a v souladu s pravidly školy).

4. Popis ověřování

Ověřování probíhá prostřednictvím pedagogického pozorování. Učitel v kooperaci s asistentem pedagoga si mohou připravit strukturu pozorování a zaznamenat si počet samostatných výstupů žáka s LMP, počet verbálních interakcí mezi vrstevníky, včetně jejich kooperace.

Varianta 1 + Varianta 2 – Ověřování probíhá prostřednictvím pedagogického pozorování. Učitel ve spolupráci s asistentem pedagoga připraví strukturovaný plán pozorování, který zahrnuje například počet samostatných výstupů žáka s LMP, frekvenci jeho verbálních interakcí s vrstevníky, zapojení do skupinových aktivit a případnou spolupráci. Sleduje se také schopnost žáka s LMP respektovat pravidla skupinové práce a aktivně přispívat k řešení úkolů.

Varianta 3 – Ověřování rovněž probíhá prostřednictvím pedagogického pozorování. Učitel s asistentem pedagoga sledují a zaznamenávají samostatné výstupy jednotlivých žáků s LMP, jejich verbální interakce s vrstevníky a další formy spolupráce v rámci skupiny žáků s LMP.

5. Metodický komentář pro učitele

Pokud **žák s LMP pracuje ve skupině žáků bez mentálního znevýhodnění**, asistent pedagoga by měl být zaujmout takové místo, aby nezasahoval do přímé interakce mezi žákem s LMP a spolužáky. Doporučuje se průběžně sledovat zapojení žáka s LMP, včetně vyjádření jeho pozitivních či negativních pocitů a reflektování pozitivních i problematických situací či témat.

Žák s LMP pracující samostatně v běžné třídě – přítomnost asistenta pedagoga je flexibilní, po zvážení je možné část výuky umožnit spolužákům pracovat ve společné interakci bez přímé podpory asistenta pedagoga. Důraz je kladen na pozorování zapojení žáka s LMP, včetně sledování jeho projevů, vyjádření libých či nelibých pocitů a reflexe pozitivních i negativních zkušeností a témat.

Skupina žáků vzdělávaná v rámci MDÚ – žáci s LMP pracují podle připraveného zadání, přičemž příběhy a úkoly jsou upraveny podle zkušeností učitelů, potřeb žáků s LMP a kontextu školy či třídy. Doporučuje se průběžně diagnostikovat zapojení žáků s LMP, včetně jejich vyjádření pocitů a reflexe pozitivních i negativních aspektů aktivit a témat.